

Vergaderjaar 2012–2013

33 400 XVI

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (XVI) voor het jaar 2013

Nr. 157

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT EN DE MINISTER VAN ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAP

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Den Haag, 15 juli 2013

Tijdens de behandeling van het wetsvoorstel meldcode op 31 januari 2013 (Handelingen II 2012/13, nr. 47, item 6, blz. 15–28 en item 9, blz. 33–52) is aan u toegezegd dat het plan van aanpak Aandacht voor geweld in afhankelijkheidsrelaties in opleidingen aan uw Kamer wordt gestuurd. Het plan van aanpak richt zich op de opleidingen voor de sectoren die vallen onder de wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (wet meldcode). Het gaat specifiek om zorg-, agogische- en pedagogische opleidingen. In deze brief wordt dit plan van aanpak uiteengezet.

Geweld in afhankelijkheidsrelaties (GIA) is onacceptabel. Kinderen, partners, ouderen en andere gezinsleden moeten zich thuis en in instellingen veilig kunnen voelen. Daar waar dit niet het geval is, moet in een zo vroeg mogelijk stadium worden ingegrepen. Professionals en instellingen hebben hierin een belangrijke rol. Zij moeten scherp zijn op signalen en op basis daarvan kunnen handelen, zodat het geweld zo vroeg mogelijk kan worden gestopt. Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat een deel van de professionals wel signaleert, maar niet weet hoe te handelen en een ander deel slecht of nauwelijks signaleert en handelt. Het is noodzakelijk dat professionals signalen van geweld in huiselijke kring herkennen en dat zij weten wat te doen met deze signalen. Daarnaast is ook van belang dat handelingsverlegenheid wordt weggenomen.

De wet meldcode bevat een scholingsplicht voor professionals die reeds werkzaam zijn in de sectoren van de meldcode. Om organisaties hierbij te ondersteunen heeft het Ministerie van VWS de module «Werken met een meldcode» en e-learning modules laten ontwikkelen. Ook is een databank bij- en nascholing opgezet. Bij- en nascholing van reeds werkzame professionals is daarmee voldoende geborgd. De inspecties zien er op toe dat professionals in de sectoren van de meldcode ook daadwerkelijk geschoold worden.

Het is daarnaast belangrijk dat toekomstige professionals tijdens hun (beroeps)opleiding al leren over het signaleren van en handelen bij GIA. Opleidingen kunnen een grote rol spelen bij het scholen van toekomstige professionals hierin en bij het wegnemen van handelingsverlegenheid. Daarom richt dit plan van aanpak zich op de opleidingen die studenten opleiden voor een beroep in (één van) de sectoren van de wet meldcode.

Doel

Beoogd wordt om de aandacht voor geweld in afhankelijkheidsrelaties (GIA) structureel te verankeren in opleidingen, om de handelingsverlegenheid weg te nemen en aankomend professionals voldoende toe te rusten voor het signaleren van en handelen bij vermoedens van geweld in afhankelijkheidsrelaties. Deze aandacht dient zich niet alleen te beperken tot een keuzevak, minor of uitstroomprofiel voor de geïnteresseerde student, maar dient structureel te worden ingebed in de curricula van alle zorg, agogische en pedagogische beroepsopleidingen.

Wet meldcode als katalysator

Wij verwachten dat de wet meldcode een belangrijke katalysator zal zijn om de aandacht voor geweld in afhankelijkheidsrelaties in opleidingen te vergroten. Deze wet treedt 1 juli 2013 in werking. De wet verplicht organisaties met een meldcode te werken en schrijft voor dat de kennis en het gebruik van de meldcode bevorderd moet worden. Bij de afweging wat wel en niet op te nemen in beroepsopleidingen speelt de vraag wat de beroepsbeoefenaar nodig heeft voor een goede uitoefening van het beroep. Hierbij laat het onderwijsveld zich mede leiden door de (veronderstelde) vraag van andere partijen, zoals werkgevers, om thema's in het curriculum op te nemen. Wij verwachten daarom dat de wet meldcode reden is voor meer aandacht voor geweld in afhankelijkheidsrelaties binnen opleidingen. Professionals moeten immers – ook als zij net van school komen – kunnen werken met de meldcode. Hiermee creëert de wet meldcode vraag naar meer aandacht voor huiselijk geweld en kindermishandeling in de opleidingen, bijvoorbeeld via de werkgevers of branche- en beroepsorganisaties.

Wij ondersteunen deze ontwikkeling met dit plan van aanpak. Er komt geen wettelijke plicht voor opleidingen om aandacht te besteden aan GIA. Dit past voor het onderwijs niet binnen de wetgevingssystematiek. Curricula worden door onderwijsinstellingen ontwikkeld in interactie met maatschappelijke ontwikkelingen en in overleg met werkgevers, koepelorganisaties, beroepsorganisaties en het afnemende veld. Daar waar er in het onderwijs sprake is van wettelijke beroepsvereisten (bijvoorbeeld in de wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg, BIG), kunnen vakdepartementen hier in voorkomende gevallen voor kiezen.

Maar in het algemeen gesproken is de rijksoverheid zeer terughoudend met het opleggen van opleidingseisen, omdat die het «hoe» betreffen. We willen wel bevorderen dat opleidingen inspelen op veranderingen in de samenleving. Daarom richten wij ons met dit plan van aanpak op het stimuleren, overtuigen en concreet faciliteren van degenen die bepalen hoe in de opleiding van toekomstige professionals aandacht wordt besteed aan GIA. Wij gaan ervan uit dat dit voldoende is het eerdergenoemde doel te halen.

Het plan van aanpak gaat uit van 5 uitgangspunten en bevat 8 actiepunten. Het project loopt van 2013 tot en met 2015.

Uitgangspunten

1. Gezamenlijke aanpak

Het verbeteren van de aandacht voor GIA in opleidingen is een breed gedragen wens die vaak door veldpartijen naar voren wordt gebracht. Uiteraard betrekken wij het onderwijsveld, waaronder de opleidingen zelf, koepelorganisaties en organisaties die eindtermen, competenties en/of curricula vaststellen, bij de uitwerking van dit plan van aanpak. Ook de Taskforce kindermishandeling en seksueel misbruik deelt onze mening dat aandacht voor GIA in opleidingen van groot belang is. Niet voor niets levert de Taskforce in 2013 ook extra inzet hierop. Wij stemmen onze activiteiten op elkaar af.

Daarnaast werken wij samen met The Next Page. Deze organisatie heeft middels een publiek-private samenwerking met het Ministerie van VWS tussen 2010 en 2013 een e-academy met online bij- en nascholing ontwikkeld rond de wet meldcode voor diverse beroepsgroepen in de zorg, welzijn, onderwijs en kinderopvang. The Next Page is voornemens om gedurende de komende jaren een tweede e-academy in te richten, specifiek gericht op de beroepsopleidingen. Zij hebben het Ministerie van VWS gevraagd om de realisatie van hun plannen te ondersteunen, een verzoek waarop wij positief hebben gereageerd.

2. Voortbouwen op ingezette acties

Er is al één en ander in gang gezet om de aandacht voor GIA structureel te verankeren in de curricula van de relevante initiële opleidingen. Zoals gezegd zal de wet meldcode een katalysator zijn. Vooruitlopend hierop zijn bij de medische universitaire opleidingen grote stappen gezet. Uit een inventarisatie onder medische opleidingen blijkt dat tussen 2007 en 2011 de aandacht voor kindermishandeling en huiselijk geweld in universitair medische opleidingen sterk is toegenomen. Na de eerder genoemde inventarisatie onder medische opleidingen ben ik (Staatssecretaris van VWS) in gesprek gegaan met de medische opleidingen. Dit heeft er toe geleid dat een werkgroep onder leiding van de KNMG in kaart brengt hoe medisch universitaire opleidingspakketten er uit moeten zien waar het gaat om kindermishandeling en huiselijk geweld. Eind februari 2013 heeft een expertmeeting hierover plaatsgevonden. Afgesproken is dat de werkgroep het competentieprofiel voor de basisopleiding aanpast zodat kindermishandeling en huiselijk geweld hier een plaats in krijgt. Basisopleiding en wetenschappelijke verenigingen bepalen op welk niveau de basisarts cq. specialist moet functioneren. Dit moet resulteren in een aanpassing van alle opleidingen in 2015. Verder zal per specialistenopleiding op een rij gezet worden welke competenties vereist zijn. Tegelijkertijd zullen best practices in medische opleidingen worden geïnventariseerd en verspreid. Deze acties zijn nodig om te realiseren dat de opleidingen voldoende en gericht aandacht besteden aan kindermishandeling en huiselijk geweld.

Op een vergelijkbare wijze als in de medische opleidingen willen wij er nu voor zorgen dat in de curricula van de de zorg-, agogische- en pedagogische opleidingen de aandacht voor GIA wordt verankerd.

3. Top down en bottom up

Om GIA structureel te verankeren is een brede top down aanpak noodzakelijk die zich richt op het gehele onderwijsveld. Het verschilt per onderwijssector hoe het curriculum van opleidingen tot stand komt. In het MBO, HBO en WO is dit op verschillende manieren georganiseerd. De

onderwijsinstellingen ontwikkelen de curricula. Zij doen dat in het algemeen in afstemming met de onderwijsinstellingen, de koepelorganisaties, de beroepsorganisaties en het afnemende veld (de toekomstige werkgevers). Op deze manier wordt per sector en per opleiding in overleg afgesproken hoe bijvoorbeeld de aandacht voor maatschappelijke thema's in curricula wordt opgenomen. Er is dus niet één uniforme aanpak mogelijk, maar voor de verschillende opleidingen dienen verschillende wegen bewandeld te worden.

Daarnaast hebben docenten veel vrijheid om de inhoud van hun lessen te bepalen. Wij vinden het daarom belangrijk om het plan van aanpak ook op docenten te richten. Met deze bottom up aanpak kunnen al snel studenten worden opgeleid in het signaleren en handelen bij (vermoedens van) geweld in afhankelijkheidsrelaties. Hiervoor hoeft niet te worden gewacht tot competenties, opleidingsprofielen of curricula zijn aangepast.

4. Fasering op basis van prioriteiten

Het is niet mogelijk om de vele opleidingen voor beroepen die met de wet meldcode gaan werken tegelijk intensief te benaderen. Wij vinden het belangrijk om met dit plan van aanpak te focussen op een beperkt aantal opleidingen tegelijkertijd. Wij denken dat wij hier betere resultaten mee zullen bereiken dan met een bredere, maar meer oppervlakkige aanpak. Daarom hebben wij een prioritering aangebracht. Het Ministerie van VWS is reeds gestart met de medische opleidingen. De positieve ervaringen met deze groep kunnen we gebruiken om andere opleidingen te ondersteunen bij het geven van aandacht aan GIA in de opleiding. Bij de niet-medische opleidingen beginnen we met de HBO agogische opleidingen (Sociaal pedagogisch hulpverlening, Maatschappelijk werk en dienstverlening, Pedagogiek, Creatieve therapie en Cultureel maatschappelijke vorming). Deze opleidingen hebben al aangegeven gemotiveerd te zijn om GIA in te bedden in hun curricula. In het najaar van 2013 wordt een fasering bepaald voor de overige opleidingen. Daarbij gebruiken wij bijgaand overzicht van opleidingen die opleiden tot beroepen in de sectoren van de meldcode.

5. Aandacht voor specifieke vormen van GIA

Het is van belang ook aandacht voor specifieke vormen van huiselijk geweld en kindermishandeling in curricula van zorg-, agogische- en pedagogische opleidingen te verankeren.

In het ontwerpbesluit dat minimumeisen stelt aan meldcodes staat dat alle meldcodes aandacht moeten besteden aan specifieke vormen van geweld. Dit betekent dat (toekomstige) professionals ook deze vormen van geweld moeten kunnen signaleren en dat zij moeten weten hoe te handelen in deze specifieke gevallen. Hoe ver dit handelen dient te gaan, verschilt overigens per beroepsgroep. Bij sommige (toekomstige) professionals kan worden volstaan met signalering, gespreksvoering en doorverwijzing. Anderen zullen ook hulp moeten kunnen verlenen bij het stoppen of verwerken van het geweld.

Het gaat dan om seksueel geweld, verwaarlozing, eengerelateerd geweld waaronder huwelijksdwang, vrouwelijke genitale verminking en oudermishandeling.

De relevantie van aandacht voor specifieke vormen van geweld blijkt bijvoorbeeld ook uit het rapport van de commissie Samson over seksueel misbruik in de jeugdzorg en de daarin opgenomen aanbevelingen om in de beroepsopleidingen meer aandacht te besteden aan het thema seksualiteit. Daarom wordt binnen dit plan van aanpak gestreefd naar structurele aandacht voor specifieke vormen van geweld in curricula, waaronder seksueel geweld. Dit omvat ook aandacht voor de normale en

afwijkende seksuele ontwikkeling. De benodigde aandacht voor specifieke vormen van geweld kan verschillen per opleiding.

Actiepunten

1. Inventariseren aandacht GIA in opleidingen

NJi, Movisie, TNO en M&O groep voeren een inventarisatie uit naar de aandacht voor GIA in niet-medische opleidingen, conform de inventarisatie van medische opleidingen van 2012. De inventarisatie geeft ook inzicht in de aandacht voor specifieke vormen van geweld. De inventarisatie is bedoeld als nulmeting van dit Plan van Aanpak en kan worden gebruikt om te bepalen welke opleidingen nog geactiveerd moeten worden en welke opleidingen als goed voorbeeld kunnen dienen. De inventarisatie is in de zomer van 2013 gereed. In de tweede helft van 2015 laten wij een vervolginventarisatie uitvoeren waarmee duidelijk wordt of voortgang is geboekt bij de opleidingen. Bij de huidige inventarisatie worden opleidingen geïnformeerd over de vervolginventarisatie. Wij hopen dat dit werkt als stimulans voor opleidingen om snel aan de slag te gaan.

2. Overtuigen opleidingen

a) Gesprekken met onderwijsveld

Zoals gezegd verschilt per opleiding hoe curricula tot stand komen. Daarom wordt eerst per opleiding in beeld gebracht hoe het proces verloopt. Op basis hiervan zal The Next Page in gesprek gaan met partijen uit het onderwijsveld. Zij zal zich inspannen de betrokkenen te doordringen van het belang om structurele aandacht aan deze thema's te besteden in de (basis) curricula van deze opleidingen. Daarbij wordt ook de aandacht voor specifieke vormen van geweld meegenomen. Daarbij wachten we niet tot de inventarisatie gereed is. Voor de zomer starten de gesprekken met de organisaties die eindtermen en competenties vaststellen. Deze gesprekken hebben als doel om GIA op te nemen in de eindtermen en curricula van relevante opleidingen. Het is voor het benaderen van deze organisaties niet nodig om te wachten tot de inventarisatie van niet-medische opleidingen verschijnt. Het is immers direct duidelijk of GIA in de voorgeschreven eindtermen of competenties zit. Op basis van de inventarisatie zullen in de tweede helft van 2013 gesprekken plaatsvinden met opleidingen zelf en organisaties die curricula opstellen.

b) Inschakelen Taskforce Kindermishandeling en Seksueel Misbruik

In bepaalde gevallen zal een gesprek met The Next Page niet voldoende zijn om het onderwijsveld te overtuigen om geweld in afhankelijkheidsrelaties structureel te verankeren in hun opleiding. Zoals eerder vermeld zal ook de Taskforce Kindermishandeling en Seksueel Misbruik actief het opnemen van GIA in opleidingen bevorderen. De Taskforce heeft toegezegd om, wanneer een gesprek met The Next Page niet tot het gewenste resultaat leidt, een gesprek aan te gaan om de betreffende organisaties te overtuigen.

c) Ik (Minister van OCW) zal, indien nodig, in mijn contacten met het onderwijsveld wijzen op het belang van aandacht voor GIA in opleidingen.

3. Ontwikkelen e-academy met lesprogramma per opleiding

The Next Page zal in overleg met opleidingen lesprogramma's voor medische, agogische en pedagogische beroepsopleidingen ontwikkelen. De lesprogramma's bestaan uit een combinatie van e-learning (huiswerk,

zelfstudie) en klassikaal leren (verdieping, oefenen en reflectie). Voor het klassikaal leren worden docentenhandleidingen ontwikkeld. De ontwikkeling van de lesprogramma's vindt plaats in samenwerking met de betreffende opleidingen. Uiteraard is er voldoende aandacht voor specifieke vormen van geweld. De lesprogramma's worden gezamenlijk met het onderwijsveld ontwikkeld. Het is de bedoeling dat de betreffende opleidingen voorafgaand aan de ontwikkeling van de lesprogramma's reeds aangeven op welke wijze ze de lesprogramma's gaan inzetten. Voor de eerste opleidingen, de agogische HBO opleidingen, zijn aankomend schooljaar (september 2013) de lesprogramma's gereed. De overige lesprogramma's worden in 2014 opgeleverd.

4. Ontwikkelen online kennisatelier

Om te bevorderen dat docenten in hun lessen aandacht besteden aan GIA, maken wij het makkelijker om bestaande lespakketten, lesmaterialen en werkvormen te vinden. Daartoe worden deze verzameld in een online kennisatelier. De basisversie van het kennisatelier is aan het begin van het komend schooljaar gereed (september 2013). Deze wordt in de loop van 2013 verder ontwikkeld. Indien blijkt dat er voor bepaalde thema's of bepaalde opleidingen nog niet voldoende voorhanden is, zal nieuw materiaal worden ontwikkeld.

5. Ontwikkelen train-de-trainer deskundigheidsbevordering docenten

Het beschikbaar stellen van lesprogramma's, lespakketten, lesmaterialen en werkvormen heeft alleen zin als docenten van de beroeps- en universitaire opleidingen in staat zijn de gevoelige thema's adequaat te behandelen. Het kan voor sommige docenten lastig zijn om in te gaan op thema's als kindermishandeling en seksueel geweld. Om docenten hierbij te ondersteunen is het Ministerie van VWS voornemens in te gaan op een subsidievoorstel van Rutgers WPF om nascholing te ontwikkelen voor docenten van de relevante beroeps- en universitaire opleidingen. De trainingen worden via train-de-trainer bijeenkomsten verspreid. Het is de bedoeling dat docenten de training tegen kostprijs kunnen volgen.

6. Uitvoeren campagne

Eind 2013 voeren wij een online campagne uit gericht op docenten. De campagne heeft als doel om docenten te wijzen op het belang van GIA in opleidingen en ze toe te leiden naar het online kennisatelier. Eind 2014 zal de campagne worden herhaald.

7. Ontwikkelen GIA checklist

Wij laten een checklist ontwikkelen als handreiking voor opleidingen en organisaties die eindtermen, competenties en curricula opstellen om in de opleiding aandacht te besteden aan GIA. In de checklist komen ook specifieke vormen van geweld zoals seksueel geweld en huwelijksdwang aan bod. De checklist is gereed in de eerste helft van 2014.

8. Organiseren afsluitende expertmeeting

Wij organiseren eind 2015, na publicatie van de vervolginventarisatie, een expertmeeting ter afsluiting van dit project. Wij willen deze expertmeeting gebruiken om goede voorbeelden uit te wisselen en te beoordelen of er nog verdere actie nodig is om GIA structureel in opleidingen te verankeren. Indien dit noodzakelijk blijkt, wordt tijdens de expertmeeting besproken welke vervolgacties nodig zijn.

Met deze 8 actiepunten willen wij de beweging stimuleren om GIA structureel in te bedden in uiteindelijk alle zorg, agogische en pedagogische beroeps- en universitaire opleidingen. Wij informeren u over de voortgang van de uitvoering van dit plan van aanpak binnen de voortgangsrapportages geweld in afhankelijkheidsrelaties.

De Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport,
M.J. van Rijn

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
M. Bussemaker

Belangrijkste opleidingen in het kader van huiselijk geweld en kindermishandeling:

Medische opleidingen:

- Geneeskunde: basisarts
- Huisarts
- Kinderarts
- Jeugdarts
- Arts spoed eisende hulp
- HBO en MBO verpleegkunde
- Sociale verpleegkunde
- Kraamverzorgende
- Verloskunde: HBO en masters
- Gynaecologie

Sociaal agogische opleidingen

Hoger Sociaal Agogische opleidingen;

- Maatschappelijk werk en dienstverlening
- Sociaal Pedagogische hulpverlening
- Social work
- HBO pedagogiek
- HBO toegepaste psychologie
- Pedagogisch manager kinderopvang
- Sport en bewegen: Academie voor lichamelijk opvoeding

WO opleidingen

- Psychologie met diverse specialisaties is master en postmaster fase als kinder- en jeugdpsychologie
- Pedagogiek met diverse specialisaties in master en postmasterfase als orthopedagogiek, MOV en orthopedagogogoog-generalist

Onderwijsopleidingen:

- PABO
- Leraren opleidingen eerste graads
- Leraren opleidingen tweede graads

MBO zorg en welzijn

- Pedagogisch werk: jeugdzorg en kinderopvang
- Maatschappelijke zorg
- Sociaal cultureel werker
- Onderwijs assistent
- Helpende zorg en welzijn
- Persoonlijk begeleider gehandicapten zorg
- CIOS
- MBO verpleging
- MBO verzorgende

Overig:

- Fysiotherapie
- Logopedie
- Ambulance medewerker
- Creatieve therapie
- Godsdienst en Pastoraal werker
- HBO veiligheid
- Culturele en maatschappelijke vorming.
- Opleidingen veiligheidskunde